

aan financial results controls met accounting-maatstaven, laatstgenoemde moet worden onderworpen aan niet-financiële maatstaven. Ofwel: onderscheid in operating expenses ten opzichte van current period revenues versus developmentale expenses ten opzichte van future revenues.

- c. Breng organisatorisch scheiding aan in managementverantwoordelijkheden voor operationele businessunits (today businesses) en organisatie-eenheden voor ontwikkelingswerk (tomorrow businesses). Control de operationele businessunits met behulp van financial results controls/accountingmaatstaven en de eenheden voor ontwikkelingswerk met niet-financiële prestatie-maatstaven. Het management van deze ontwikkelings-eenheden wordt dan dus beoordeeld op en beloond voor het realiseren van specifiek geformuleerde doelstellingen, zoals bijvoorbeeld het gereed krijgen van bepaalde ontwerpen of plannen, het afronden van een bepaalde fase in een ontwikkelingstraject, enzovoort.

Bij dit alles moet wel rekening worden gehouden met de volgende problemen:

1. Het onderscheid tussen operating expenses en developmentale expenses is niet altijd gemakkelijk te maken. Wat bijvoorbeeld te doen met de zogenaamde investeringskosten zoals research en ontwikkeling, marktontwikkeling en commercie, opleiding, training en empowerment? In de boekhoudkundige zin zijn dit geen investeringen, in de zin van waardecreatie juist wel.
2. Zowel voor de today businesses als voor de tomorrow businesses geldt dat er sprake zal zijn van informatieasymmetrie op het niveau van de bedrijfsleiding. Op businessunitniveau zal men gedetailleerder en beter geïnformeerd zijn dan op het niveau van de concernleiding. Vooral met betrekking tot de tomorrow businesses is dit problematisch. Dit in verband met het risico van het op concernniveau nemen van suboptimale strategische investeringsbeslissingen (resource allocation among business opportunities).

Zie ook:

- Kenneth A. Merchant & Wim A. van der Stede, Management Control Systems Performance Measurement, Evaluation and Incentives, Pearson Education Ltd., Second edition, 2007, met name Ch. 11.

- Drs. M.L. Hoeksema, Bewaking van het investeringsbudget, Deel IX.2.2 van Praktijkboek Financieel Management afl. 78, Kluwer, oktober 2005.
- Drs. M.L. Hoeksema CMC, Planning & control revisited, Methoden en concepten in de dagelijkse praktijk, Kluwer, januari 2005.

(Meer over het tegengaan van controlproblemen in de volgende bijdragen in deze serie.)



EXTERNE VERSLAGGEVING

Financieringsconvenanten en externe verslaggeving

2009-255

Door: drs. P.W.A. Kasteleyn EMFC RC



Een financieringsconvenant geeft nadere voorwaarde(n) waaraan de kredietnemer moet voldoen gedurende de looptijd van de lening. Dit artikel geeft een toelichting op de aard en vormen van convenanten en de relatie van convenanten met de externe verslaggeving.

Doel van financieringsconvenanten

Bij het verstrekken van financiering stellen banken nadere voorwaarden waaraan de kredietnemer tijdens de looptijd van de lening moet voldoen. Deze voorwaarden worden ook wel (financierings- of lening)convenanten genoemd. Dit betekent dat de onderneming aan bepaalde kritische kengetallen moet voldoen, bijvoorbeeld een minimale rentedekkingsratio of solvabiliteitsratio. Convenanten kunnen ook meer kwalitatief van aard zijn, zoals de verplichting de jaarrekening tijdig in te dienen bij de bank. Naast convenanten kent de financieringsovereenkomst ook een groot aantal andere voorwaarden die integraal deel uitmaken van de financiering. Hierbij kan gedacht worden aan het geven van een onderpand of de cessie van debiteuren.

Als de kredietnemer niet meer aan een of meerdere convenanten voldoet, moet dit direct gemeld worden bij de bank. Als de onderneming beursgenoteerd is moet dit tevens in een persverklaring openbaar gemaakt worden. Afhankelijk van de financiële situatie en perspectieven van de kredietnemer zal de bank maatregelen nemen, zoals:

- een uitbreiding van de informatieverplichting van de onderneming aan de bank;
- het actief ingrijpen in het management en de operaties van de onderneming;

- een heronderhandeling van de lening (uiteraard tegen ongunstiger condities voor de kredietnemer);
- het direct opeisen van de lening.

Convenantvormen

De convenanten kunnen zowel betrekking hebben op aspecten waaraan de kredietnemer moet voldoen als aspecten die de onderneming juist moet laten. In onderstaande tabel zijn een aantal veelvoorkomende vormen van financieringsconvenanten opgenomen.

Wat de kredietnemer moet doen	Wat de kredietnemer moet laten
Voldoen aan bepaalde minimale financiële ratio's: <ul style="list-style-type: none"> • Liquiditeitsratio's of werkkapitaal. • Solvabiliteitsratio's of schuld ratio's. • Rentabiliteitsratio's of rentedekkingsratio. 	Geen nieuwe leningen afsluiten of aanvullende zekerheden verstrekken zonder voorafgaande toestemming van de bank.
De goedgekeurde jaarrekening tijdig bij de bank indienen (en tijdig deponeren) en andere financiële stukken aanleveren, zoals kwartaalcijfers of de begroting.	Bepaalde activa of delen van de onderneming niet verkopen zonder voorafgaande toestemming van de bank (met name voor zover deze in belangrijke mate de winstgevendheid van de onderneming bepalen).
Tijdig aan haar financiële verplichtingen voldoen ten opzichte van de bank (rente en aflossing) en de fiscus. Tevens verplicht de kredietnemer zich om de (gefinancierde) activa voldoende te verzekeren.	Geen dividenden uitkeren of andere onttrekkingen aan de onderneming doen als daarvoor niet voldoende (vrije) kasstroom beschikbaar is.
Voldoen aan de convenanten van andere lopende leningen (dit is een gevaarlijk convenant, omdat het kan leiden tot een aaneenschakeling van schendingen van convenanten).	Onder bepaalde omstandigheden geen (belangrijke) veranderingen in het management of de structuur doorvoeren dan wel een fusie aangaan zonder voorafgaande toestemming van de bank.

Rol van de controller

De controller is in veel gevallen direct of indirect betrokken bij de financiering of bij de doorrekening van de financieringsbehoefte op basis van meerjarenprojecties.

De kredietnemer probeert uiteraard bij het afsluiten van de financieringsovereenkomst zo min mogelijk voorwaarden opgelegd te krijgen. De bank wil er zoveel mogelijk. Dit hangt grotendeels samen met de aard en omvang van de financiering, het onderhandelings spel en de (machts)posities.

De financieringsconvenanten zijn gebaseerd op financiële projecties en de financieringsbehoefte. De controller kan proberen de convenanten niet te strak te stellen door een voorzichtige begroting als uitgangspunt te hanteren. Als de toekomstige ontwikkeling iets tegenzit, leidt dit niet onmiddellijk tot een schending van een convenant. De controller moet er ook op toezien dat de definities van de gestelde financiële ratio's duidelijk en voor slechts één uitleg vatbaar zijn. Maken bijvoorbeeld incidentele baten en lasten of financiële baten en lasten onderdeel uit van het resultaat?

De controller kan proberen de convenanten niet te strak te stellen door een voorzichtige begroting als uitgangspunt te hanteren

Nadat de overeenkomst met de bank is afgesloten moet de controller ervoor zorgen dat er een goede interne beheersing is met betrekking tot de gestelde financiële convenanten. Zeker als er sprake is van meerdere bankleningen is alertheid op zijn plaats. In de interne rapportages en prognoses moeten de convenanten vermeld en actief gevolgd worden.

De invloed van externe verslaggeving op de convenanten

Een aantal convenanten heeft betrekking op financiële ratio's. Bij de berekening van de ratio's wordt gebruik gemaakt van cijfers uit de jaarrekening of tussentijdse rapportages. Deze cijfers zijn gebaseerd op richtlijnen en waarderingsgrondslagen. Met enige regelmaat worden deze richtlijnen aangepast of kiest de onderneming zelf voor een aanpassing van de waarderingsgrondslagen of de gehanteerde standaard (bijvoorbeeld IFRS). Dit zou ertoe kunnen leiden dat de kredietnemer niet meer aan bepaalde financieringsconvenanten kan voldoen enkel doordat de grondslagen worden aangepast. Het is ook denkbaar dat de onderneming juist bewust grondslagen aanpast met het doel een schending van voorwaarden uit een convenant te voorkomen.

Als de onderneming zelf haar waarderingsgrondslagen aanpast, moet men dus goed opletten wat de mogelijke gevolgen hiervan zijn voor de berekening van de financiële ratio's. Om onduidelijkheid en discussie als gevolg van veranderingen in de waarderingsgrondslagen te voorkomen, kennen de meeste financieringsovereenkomsten een gefixeerd verslaggevingsregime. Dit betekent dat bij een wijziging van de richtlij-

nen en de grondslagen de convenanten gebaseerd blijven worden op de oorspronkelijke waarderingsgrondslagen. Dit vergt vanzelfsprekend wel extra aandacht voor de inrichting van de administratieve systemen.

Als een convenant geschonden wordt heeft dit gevolgen voor de externe verslaggeving

De invloed van convenanten op de externe verslaggeving

Als een convenant geschonden wordt heeft dit gevolgen voor de externe verslaggeving, in het bijzonder voor de toelichting en de classificatie van de lening.

In de toelichting bij de jaarrekening moet de onderneming melden dat een convenant in het boekjaar of aan het einde van het boekjaar is geschonden (als de schending van het convenant al weer voor het einde van het verslagjaar is opgelost kan dit soms achterwege blijven). Als de lening als gevolg van de schending van het convenant direct opeisbaar wordt, heeft deze lening niet meer het karakter van een langlopende schuld. In dat geval moet de lening worden geherrubriceerd onder de kortlopende schulden. Een verandering in de rubricering van de lening heeft op haar beurt ook weer gevolgen voor de berekening van een aantal financiële ratio's. □

FINANCIERING

Overheidsschuld loopt op tot € 356 miljard

2009-256

Door: drs. R.A.H.M. Aalbers



De overheidsschuld is in de eerste zes maanden van dit jaar met ongeveer € 10 miljard gestegen naar ruim € 356 miljard. Dat blijkt uit recente cijfers van het CBS. De schuldquote bedroeg 61,1% van het bruto binnenlands product, waarmee Nederland de Europese bovengrens van 60% overschrijdt.

De schuld is onder meer zo hard opgelopen doordat het CBS de risico's meetelt die de minister van Financiën heeft overgenomen van bankverzekeraar ING op hypotheekleningen in de Verenigde Staten. Hierdoor liep de staatsschuld in één klap met € 20 miljard op.

Financiën telde dit niet mee bij de overheidsschuld. Verder had de overheid over de eerste zes maanden van 2009 een tekort van € 11 miljard. De inkomsten lagen € 6 miljard lager dan in dezelfde periode van 2008, de uitgaven € 6 miljard hoger. Het tekort bedraagt nu 3,7% van het bbp. Dit is hoger dan de Europese norm van 3%.

Aan de inkomstenkant valt op dat de sociale premies, loon- en inkomstenbelasting praktisch gelijk zijn aan die van de eerste helft van vorig jaar. De overige belastingen vielen daarentegen fors tegen. De btw-opbrengsten namen met € 1 miljard af. Door de slechte huizenmarkt halveerden de inkomsten uit de overdrachtsbelasting waardoor er bijna € 1 miljard minder binnenkwam. Ook de opbrengsten uit de dividendbelasting halveerden waardoor nog eens € 1,5 miljard minder werd ontvangen. De vennootschapsbelasting ten slotte bracht € 2 miljard minder in het laatje. Ook de inkomsten uit vermogen lieten een forse teruggang van ruim € 1 miljard zien. De lagere aardgasbaten werden daarbij wel deels gecompenseerd door extra inkomsten die de staat ontving op het kapitaal dat eind 2008 in de financiële sector is gestoken.

Aan de uitgavenkant was de overheid meer geld kwijt aan uitkeringen, in het bijzonder de AWBZ en de basiszorg. Daarnaast namen ook de loonbetalingen, de aankopen, de investeringen en de subsidies toe met ieder ruim € 1 miljard. Een positief effect op het saldo had de verlaging van de Nederlandse afdrachten aan de Europese Unie. Die zijn met bijna € 2 miljard afge-